

Ядловського» [7; 9].

Література

1. *Жайворонек В.* Українська етнолінгвістика: Нариси. – К.: Довіра, 2007. 2. *Кримський С.* Під сигнатурою Софії. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 3. Книга вражень відвідувачів Шевченкової могили (4 жовтня 1963 р. – 4 лютого 1964 р.) – Фонди Шевченківського національного заповідника. 4. *Мойсей І.* Космос Тараса Шевченка: поезія, проза, образотворчість: Культурологічне дослідження семантики і числокодів. ВУФЕЦ «Рідна хата». Серія «Храм укр. культури». Книга третя. – К.: «УкрСІЧ», 2009. 5. *Назаренко М.* Поховання на могилі (Шевченко, якого знали). – К.: Вид. дім. «Сварог», 2006. 6. *Нехорошев С.С.* – Наук. архів ШНЗ. - Ф.12, оп. 1, спр. 39. 7. *Нехорошев С.С.* – Наук. архів ШНЗ. - Ф.12, оп. 1, спр. 41. 8. *Нехорошев С.С.* – Наук. архів ШНЗ. - Ф.12, оп. 1, спр. 47. 9. *Нехорошев С.С.* – Наук. архів ШНЗ. - Ф.12, оп. 1, спр. 60. 10. *Нехорошев С.С.* – Наук. архів ШНЗ. - Ф.12, оп. 1, спр. 75. 11. *Тарахан-Береза З.П.* – Святиня: Науково-документальний літопис Тарасової гори. – К.: Родовід, 1998. 12. *Хоткевич Г.М.* Цим Шевченко великий // Твори в 2-х томах. – Т.1 – К.: Дніпро, 1966.

Валерій КИКОТЬ

НЕПЕРЕКЛАДНИЙ ПІДТЕКСТ

В статті йдеться про неперекладну форму поетичного підтексту, що базується на краплених англіцизмах в текст американського вірша.

Ключові слова: підтекст, англіцизм, образ, переклад, поезія.

Як показує перекладацька практика, в художньому перекладі, а надто в поетичному, часто неможливо відтворити всі особливості оригіналу, і тому доводиться вирішувати, які з них важливіші, а якими можна знехтувати. Встановлення ієрархії ідейно-художніх компонентів твору дає знаряддя для оцінки достовірності перекладу.

Окреме слово в поетичному творі часто виступає одночасно в кількох семантичних контекстах. Кожен перекладач може сприймати його по-різному, й зовсім інакше воно може прозвучати для читачів. Під час перекладу тлумачеві

якраз і треба насамперед зберегти головну смислову складову слів, що несуть кілька семантичних функцій, тобто відтворити їх найважливіші функції в семантичному комплексі вищого порядку (контекст фрази, строфи, цілого твору і т. п.), і лише потім – їхнє денотативне значення. „Найвищий семантичний комплекс, що іноді позначається як „ідея твору”, його світоглядний замисел, домінує під час розв’язання нижчих єдностей, наприклад під час вибору стилістичного ряду, а ті в свою чергу диктують рішення на рівні абзаців і фраз” [4, 146]. Незнання перекладачем механізму та „небачення” засобів побудови головної ідеї твору неминуче призводить до її втрати в перекладі.

Відтворення багатоплановості літературного твору складає важливе практичне завдання художнього перекладу та принципову проблему, що належить до відання теорії перекладу. І тому, характеризуючи своєрідність мовної природи поетичного твору в її широкому розумінні, аж ніяк не можна уникнути прямого та серйозного питання про двоплановість (чи багатоплановість) поетичного тексту. Підтекст, “підводна течія”, це факт, засвідчений та проаналізований тлумачами ще античної епохи, стародавньої Індії та стародавнього Китаю. Для семантичної структури тексту художньої літератури і, зокрема, поезії завжди характерне поєднання або чергування прямого та інакомовного мовлення, тобто однопланового та багатопланового. А тому, про повноцінність перекладу без віднаходження засобів відбиття таких контрастів простого та “глибокого” змісту твору” [3, 136] не може бути й мови.

„Вибір того елемента, який визнаєш найважливішим у перекладуваному творі, становить мету перекладання” [6, 21]. Віршований переклад вимагає диференціювати ступінь точності відповідно до рівня художньої ієрархії (рангу елемента в структурі). „Перекладач встановлює черговість відтворення елементів та градацію припустимих стосунків, виявляючи при цьому спосіб комбінаторного зв’язку, своєрідність структури, художню домінанту” [5, 17]. Він скрупульозно зберігає головне, підпорядковуючи йому допоміжне, наслідуючи менш суттєве, варіює незначне, замінює відносно нейтральне. „Керуючись художньою домінантою та диференціюючи точність, перекладач відтворює не

просто випадкове „дещо” з твору, а його суть, закономірність поєднання взаємодіючих складових – кожного разу іншу, у кожного поета самобутню” [5, 20].

Однією з таких суттєвих рис-домінант поетичної моделі, безсумнівно, і є підтекст.

Підтекст поетичного твору, в разі його наявності, є, як правило, головною думкою, глибинною ідеєю твору, і є образом семантико-композиційним, сутність якого можна виразити і як концептуально-підтекстовий образ поетично твору. І якщо знак мовної рівності між сприйняттям інформації закладеної автором, читачами оригіналу й перекладу можна поставити лише в тому випадку, коли віддача зовнішньої єдності змісту і форми поетичного тексту супроводжується відтворенням його глибинної структури, якою є підтекстовий образ, то збереження підтексту в перекладі є обов’язковим в плані його домінантного позиціонування в межах макрообразу конкретного поетичного твору.

Засобів творення підтексту в поезії існує багато. Проте, хоча і дуже рідко, але все ж таки доводиться натрапляти в англomовній поезії на такі засоби творення підтекстового образу, які, на жаль, не можуть бути перекладеними іншою мовою, принаймні українською чи російською.

Продемонструємо деякі з них на прикладі вірша видатного американського мистця, який входить до так званої „Великої п’ятірки” американських поетів.

Це американський поет Едвард Арлінгтон Робінсон та один із його хрестоматійних творів “Richard Cory”. Ось оригінал:

RICHARD CORY

Whenever Richard Cory went down town,
We people on the pavement looked at him:
He was a gentlemen from sole to crown,
Clean favored, and imperially slim.

And he was always quietly arrayed,

And he was always human as he talked;
But still he fluttered pulses when he said,
“Good-morning,” and he glittered when he walked.

And he was rich – yes, richer than a king –
And admirably schooled in every grace:
In fine, we thought that he was everything
To make us wish that we were in his place.

So on we worked, and waited for the light,
And went without the meat, and cursed the bread;
And Richard Cory, one calm summer night,
Went home and put a bullet through his head. [1, 497]

У вірші йдеться про хиткість матеріального успіху, ненадійність комфорту і благополуччя. Ричард Корі „героїчно” приховував від оточуючих свої турботи й проблеми. Автор нічого не каже про причини його неочікуваного для сторонніх самогубства, але сам підбір слів для опису героя проливає світло на корені трагедії. Кидається в очі значна кількість англіцизмів у вірші про мешканця американської провінції: “from sole to crown” (американець сказав би “from head to foot”), “pavement” (замість американського “sidewalk”), “clean-favored” (замість “shapely”) і т. п. В Ричардові Корі було щось від старомодного англійського аристократа. Він був не лише “richer than a king” (знову ж таки більш схоже на англійське порівняння!), але і “was always human when he talked”. Таким людям не витримати тієї нелюдської напруги, якої вимагає боротьба за місце під сонцем у сучасному суспільстві „рівних можливостей”, яке в гонитві безглузлого матеріального накопичення щодалі позбавляється „архаїчних” засад духовності та моралі, теплих добродійних стосунків, живого людського спілкування..

Є в цього дуже американського вірша і ширший аспект тлумачення: ніхто не заслуговує на заздрість, кожна людина варта лише жалості. Можна розглядати

цей вірш як ілюстрацію українського прислів'я „Чужа душа – темний ліс”.

Отже, як видно з вищенаведеного, даний соціолінгвістичний образ, перекладу не підлягає з огляду на досить специфічні засоби його творення, до яких вдався автор поетичного твору. Але це не означає статистичну відсутність перекладацьких версій останнього. Невгамовні тлумачі, навіть усвідомлюючи неможливість повноцінного відображення оригінального образу-домінанти в перекладі, все одно намагаються своїми версіями наблизити читача до недосяжного першотвору. І наші скромні потуги теж не складають у цьому виняток:

РИЧАРД КОРІ

Коли виходив Корі за поріг,
Вся вулиця збігалася дивитись
На джентльмена з голови до ніг,
То був шляхетний, благородний витязь.

Й здавалося, скромнішого нема,
На посмішку був щедрий і на милість,
Вітався першим чемно з усіма,
Як він ішов – усе довкіл світилось.

І був багатшим він від короля,
І мав всебічний розвиток і вишкіл,
Ми заздрили за все те, що земля
Йому дала і дав йому Всевишній.

З'їдала нас робота, біготня,
Кляли ми хліб черствий і спину гнули,
А Річард якось сонячного дня,
Вернувшись в дім, пустив у серце кулю. [2, 365]

Література

1. An Anthology of English and American Verse. Сост. В.В. Захарова, Б.Б. Томашевский. – М.: Прогресс, 1972. – 720 с.
2. *Кикоть В.М.* Квітка у вогні. – Черкаси: Брама, 2007. – 504 с.
3. *Ларин Б.А.* О новых лингвистических исследованиях // Вестник ЛГУ. Серия истории языка и литературы. – Л., 1959. – Вып. 4. – № 20. – С. 135 – 139.
4. *Левый И.* Искусство перевода. – М.: Прогресс, 1974. – 397 с.
5. *Радчук В.Д.* Проблемы верности художественного перевода: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – К., 1980. – 24 с.
6. *Радчук В.* На жертovníку мистецтва / Хай слово мовлено інакше. – К.: Дніпро, 1882. – С. 19 – 40.

Валерий Кикоть

ПОДТЕКСТ, КОТОРЫЙ НЕ ПЕРЕВОДИТСЯ

В статье идет речь о непереводимой форме поэтического подтекста, который основан на вкраплениях англицизмов в текст американского стиха.

Ключевые слова: подтекст, англицизм, образ, перевод, поэзия.

Valeriy Kykot

UNTRANSLATABLE IMPLIED SENSE

The article deals with untranslatable poetry implied sense based on Anglicisms in American verse.

Key words: implied sense, Anglicism, image, translation, poetry.